

Олександр Сапронов,
кандидат юридичних наук,
докторант кафедри національної безпеки НАДУ

Основні напрями забезпечення транспортної безпеки України

У статті розглянуто основні напрями, мету, завдання і проблеми державного регулювання у сфері забезпечення транспортної безпеки України. Проаналізовано передумови, проблеми фінансування та нормативно-правового забезпечення транспортної безпеки.

Ключові слова: транспортна безпека, забезпечення безпеки, транспорт, державне регулювання, безпека.

This article investigates the direct orientations, aim, tasks and problems of transport securing in Ukraine. Prerequisites, financial and normative problems of transport securing are analyzed.

Key words: securing, transport security, defense object, personal security, transport, security, protection.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Питанням забезпечення транспортної безпеки в Україні поки що приділяється недостатньо уваги. Зокрема, поки що не прийняті основні нормативні документи в цій сфері: стратегія та концепція транспортної безпеки, закон про транспортну безпеку. А заходи, що вживаються, як правило, відрізняються невисокою ефективністю.

Разом з тим забезпечення належного рівня транспортної безпеки є одним з основних завдань сучасної держави. Це підтверджується увагою, що приділяється сьогодні у розвинених країнах світу питанням безпеки, зокрема транспортної, а також зумовлено величезним значенням транспорту для будь-якої сучасної країни. Зважаючи на необхідність інтеграції в європейське та світове співтовариство, Україна приречена приділяти питанням транспортної безпеки пильну увагу.

Крім цього, слід зауважити, що Україна має найвищий транзитний рейтинг у Європі. Відповідно, вона може отримувати від транзиту і надання інших видів транспортних послуг значний прибуток за умови побудови надійної системи транспортної безпеки. Це також обумовлює важливість питань транспортної безпеки для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які стирається автор. Незважаючи на актуальність, питанням управління у сфері транспортної безпеки в Україні приділялося та приділяється, вочевидь, недостатньо уваги. Разом із цим у вітчизняній літературі висвітлено чимало питань, що мають безпосереднє відношення

до розглядуваної проблематики, зокрема можна виділити роботи С.І.Азарова, Т.В.Блудової, С.С.Богатчук, О.С.Бодрука, В.І.Гурковського, Б.Ю.Депутата, О.М.Дуднікова, В.К.Конаха, В.Р.Котковського, П.П.Луцюка, Ю.В.Марченка, В.П.Матейчика, В.А.Мисливого, О.А.Палія, В.Й.Развадовського, С.В.Руденка, Г.І.Рудька, Г.П.Ситника, О.Й.Соколова, В.І.Творонович, І.В.Толкнєва, О.В.Філіпенка, І.К.Шаши, В.М.Шмандія та інших вітчизняних і зарубіжних учених.

Невирішені раніше частини загальної проблеми, яким присвячується стаття. Хоча окремі питання, яким присвячено цю статтю, розглянуті в роботах вищезазначених та інших авторів, визначення основних напрямів забезпечення транспортної безпеки в Україні, що є *метою* нашої статті, здійснено поки що не було.

Основний матеріал дослідження. Сфери (види, елементи) безпеки визначаються сферами життєдіяльності суспільства, де існують джерела небезпеки та виникають виклики, ризики та загрози. До основних складових національної безпеки вітчизняне законодавство відносить політичну, державну, воєнну, економічну, науково-технологічну, екологічну, соціальну, гуманітарну та інформаційну [5].

На наш погляд, транспортна безпека також має бути включена до цього переліку. Це обумовлено як високим рівнем небезпеки викликів, ризиків та загроз для сучасного суспільства, притаманних транспорту, так і тим, що сфера транспорту (як і інформаційна) надзвичайно тісно пов'язана з іншими сферами життєдіяльності та безпеки суспільства і суттєво впливає на них (прямо чи опосередковано), наприклад на екологічну, воєнну, продовольчу сфери тощо.

Поділ безпеки на види (сфери) є певною мірою умовним, оскільки, як правило, джерела небезпеки можна віднести до двох та більше сфер життєдіяльності. А виклики, ризики та загрози в будь-якій сфері, у свою чергу, впливають на дві та більше сфери суспільного життя в багатьох різних аспектах. Це стосується і наслідків надзвичайних пригод.

Як слушно відмічається в літературі, обрання домінуючої ознаки, за якою визначається вид безпеки, значною мірою залежить від практичних завдань, що вирішуються при цьому, і є досить умовним [1, с. 13].

Стан транспортної безпеки в Україні порівняно з розвиненими країнами світу є незадовільним. Насамперед це стосується автомобільного транспорту, який є основним джерелом загроз у сфері транспортної безпеки. Комісія ЄС констатувала, що близько 90% усіх надзвичайних пригод на транспорті трапляється на автодорогах [7]. Тому на сьогодні саме забезпечення автотранспортної безпеки є пріоритетним завданням поміж іншими її видами в усьому світі. Відповідно саме рівень автотранспортної безпеки є основним показником рівня транспортної безпеки країни.

Стан безпеки дорожнього руху і наслідки дорожньо-транспортних пригод в Україні є одними з найгірших у Європі. В Україні відношення кількості загиблих у ДТП на 1 млн автомобілів у 7-10 разів більше, ніж в ЄС і США і у 10 разів більше, ніж у Японії. Кількість загиблих на 1 млрд автомобілекілометрів в Україні - 97, в Німеччині - 14 (у 7 разів менша), в Швеції - 8 (у 12 разів менша) [6].

Україна потрапила в групу країн найвищого ризику безпеки пішоходів. Тяжкість наслідків ДТП в Україні у 1,5-5 разів вища, ніж у Європі, і ситуація постійно погіршується. Кожен шостий з травмованих у ДТП потребує постійного стороннього догляду і соціального захисту з боку держави [7].

За європейською методикою розрахунку, загибель і травмування більше ніж 60 тис. громадян завдає страждання, як мінімум, одному мільйону людей. Тисячі громадян у результаті аварій на транспорті стають інвалідами та потребують постійної сторонньої допомоги.

Крім того, загибель однієї людини завдає державі збитків у розмірі приблизно 1 млн євро. Тому всі заходи, що можуть відвернути загибель людей, вартістю менше 1 млн євро на одну людину, визнані в Європі економічно обґрунтованими (принцип 1 млн євро) [7].

Наслідки ДТП в Україні завдають їй економіці збитків у розмірі 1,4% ВВП, а за європейською методикою розрахунку - 3,5% ВВП. У ЄС ДТП завдають збитків у розмірі 2% ВВП. Експерти прогнозують, що за наявного ставлення до проблеми транспортної безпеки в Україні до 2012 р. кількість ДТП збільшиться до 54-65 тис., загиблих - до 7,9-10 тис., а поранених - до 71-85 тис. Через кілька років кількість автомобілів, ризику аварійності і збитки подвоються. У разі невжиття кардинальних заходів з підвищення безпеки на дорогах, через небезпеку пересування та транспортування, крім іншого, будуть стримуватись інвестиції в економіку країни [6].

Серед основних *причин* низького рівня транспортної безпеки в Україні можна виділити:

- відсутність єдиної політики забезпечення транспортної безпеки в країні;
- недосконалість вітчизняного законодавства у сфері транспортної безпеки та відсутність основних нормативних документів для регулювання суспільних відносин у цій сфері: закону, концепції, стратегії та програми;
- неузгодженість і несистемний характер заходів і зусиль органів державної влади з підвищення рівня транспортної безпеки;
- низький рівень правосвідомості та дисципліни працівників і користувачів сфери транспорту;
- незадовільний технічний стан транспортних засобів, транспортних комунікацій та об'єктів, великий обсяг застарілих транспортних засобів і споруд в експлуатації на території України;

- вибухоподібне зростання кількості автотранспорту в країні на фоні відставання розвитку дорожньої інфраструктури;
- незадовільне фінансування заходів із підвищення рівня транспортної безпеки;
- низький рівень підготовки осіб, які впливають на стан транспортної безпеки, зокрема державних службовців у цій сфері, водіїв транспортних засобів та інших працівників транспортної сфери тощо.

Необхідною передумовою надійного та ефективного функціонування механізму забезпечення транспортної безпеки і реалізації відповідних заходів є усвідомлення представниками державної влади й громадськості важливості транспортної безпеки як для національної безпеки України, так і для інтересів суспільства і кожного громадянина.

Незважаючи на надзвичайну кількість людських жертв у транспортних пригодах, а також на величезні економічні збитки, на сьогодні, на жаль, такого розуміння немає ні в представників влади, ні в громадськості.

Про це свідчить, зокрема, те, що практично немає нормативно-правових актів, спрямованих безпосередньо на вирішення проблем транспортної безпеки. Відсутній закон про транспортну безпеку, немає відповідної концепції та стратегії транспортної безпеки. Нормативні акти, які регулюють окремі питання транспортної безпеки, недосконалі й часто містять суперечливі положення. І системна робота в цьому напрямі практично не ведеться.

Створення єдиного комплексу нормативно-правових актів у сфері транспортної безпеки в Україні сьогодні є одним з першочергових завдань. Ці нормативні акти мають бути приведені у чітку, внутрішньо несуперечливу структуру. Для цього необхідно розробити спочатку основні, концептуальні положення, на підставі яких формувати всю подальшу систему. Терміновість цієї проблеми зумовлена величезними збитками, яких щоденно зазнає наша країна внаслідок низького рівня транспортної безпеки. Особливо це стосується автомобільного транспорту.

Крім загальних нормативно-правових документів у вигляді закону, концепції, стратегії та програми, необхідно розробити галузеві програми забезпечення безпеки на окремих видах транспорту. Особливо потребує такої програми автомобільний транспорт. Українська необхідна програма розвитку громадського транспорту, а також програма авіаційної безпеки.

Необхідність приведення вітчизняного законодавства у відповідність із міжнародними стандартами обумовлена, зокрема, і важливістю активного розвитку міжнародного транзиту в Україні. Недосконале нормативно-правове регулювання і загалом низький рівень транспортної безпеки в Україні можуть стати головною перешкодою для отримання значних прибутків від міжнародного транзиту, оскільки фактор безпеки для європейських партнерів є визначальним.

Україні передусім необхідний Закон "Про транспортну безпеку" із метою уніфікації норм, що регулюють питання транспортної безпеки для різних видів транспорту, а також приведення українського законодавства у сфері транспортної безпеки у відповідність із міжнародними зобов'язаннями України.

На сьогодні фактично не здійснюються наукові дослідження з питань транспортної безпеки, майже відсутні публікації в засобах масової інформації. Фінансування заходів у сфері транспортної безпеки - центральна проблема побудови ефективної системи транспортної безпеки та єдиний надійний показник реальної стурбованості держави цими проблемами - перебуває на вкрай низькому рівні.

Зокрема, внаслідок неналежного фінансування Державної програми забезпечення безпеки руху на автомобільних дорогах, вулицях міст, інших населених пунктів і залізничних переїздах на 2003-2007 рр. [3] не вдалося досягти позитивних результатів щодо підвищення рівня безпеки дорожнього руху.

Нещодавнє посилення адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху, безумовно, - позитивний захід. Але, зважаючи на те, що він є практично єдиним серйозним кроком для підвищення рівня транспортної безпеки в Україні, не виключено, що основні мотиви збільшення розміру штрафів були, швидше, економічними, а скорочення аварійності - лише "приємний побічний ефект".

Без належного фінансування жодні найкращі заходи не можуть бути реалізовані. Неможливі забезпечення належного рівня транспортної безпеки, побудова ефективної системи протидії загрозам. Кошти, що виділяються сьогодні на проблеми транспортної безпеки, є мізерними порівняно з реальними потребами і з коштами, що виділяються розвиненими країнами. Звичайно, бюджет поки що не спроможний забезпечити їх фінансування у повному обсязі. Але практично не здійснюється робота із залучення позабюджетних джерел коштів. Наприклад, майже не залучаються страхові та автотранспортні компанії, іноземні партнери, інші суб'єкти транспортної діяльності. Залучення таких суб'єктів до вирішення питань транспортної безпеки - поширена практика в розвинених країнах світу.

Тому вкрай необхідний пошук альтернативних джерел фінансування, у першу чергу, серед комерційних структур, іноземних партнерів, а також за допомогою громадських організацій. Стимулювання участі недержавних організацій у забезпеченні транспортної безпеки України може бути реалізовано шляхом зниження податкового навантаження, надання додаткових пільг тощо. До цієї діяльності обов'язково необхідно залучати іноземні комерційні організації, насамперед транспортні, що мають економічні відносини з Україною.

Система забезпечення транспортної безпеки і, зокрема, конкретні заходи повинні спиратися на підтримку громадської думки та суспільства загалом. Для цього необхідні широке обговорення та роз'яснення величезного значення проблем транспортної безпеки із залученням науковців, посадовців і громадськості. Для їх висвітлення необхідно широко залучати ЗМІ, у тому числі й Інтернет-ресурси.

Громадськість в Україні практично не бере участі в питаннях забезпечення транспортної безпеки і не виявляє серйозної стурбованості з цього приводу. Хоча досвід розвинених країн світу свідчить про те, що саме громадськість повинна відігравати помітну роль у вирішенні цих питань.

Необхідна єдина державна політика у сфері забезпечення транспортної безпеки, що реалізується в заходах економічного, політичного, організаційного характеру. Указані заходи мають бути адекватні загрозам у транспортній сфері.

Наявні механізми забезпечення транспортної безпеки в Україні (організаційний, політичний, нормативно-правовий та економічний) не цілком відповідають наявним і потенційним загрозам у цій сфері. Недосконаліми є державний нагляд та контроль за дотриманням законодавства, координація діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері транспортної безпеки. Особливо це стосується забезпечення безпеки дорожнього руху.

Підґрунтям створення ефективної системи транспортної безпеки є поглиблені наукові дослідження різних її аспектів: політичних, управлінських (організаційних), економічних, правових, технічних тощо. Зокрема, необхідно проаналізувати стан транспортної безпеки в Україні, ефективність відповідних заходів, дослідити зарубіжний досвід управління у сфері забезпечення транспортної безпеки тощо.

Виділяють такі основні завдання забезпечення транспортної безпеки: нормативно-правове регулювання у сфері забезпечення транспортної безпеки; визначення загроз національній безпеці у транспортній сфері; розробка та реалізація заходів із забезпечення транспортної безпеки; оцінка вразливості об'єктів транспортної інфраструктури і транспортних засобів та їх категоризація; налагодження стабільного фінансування системи забезпечення транспортної безпеки; побудова системи суб'єктів, відповідальної за транспортну безпеку України, налагодження взаємозв'язку між ними, підготовка спеціалістів у цій сфері та підвищення їх кваліфікації; здійснення контролю та нагляду у сфері забезпечення транспортної безпеки; інформаційне, матеріально-технічне та наукове забезпечення транспортної безпеки [2; 4; 8].

Метою забезпечення транспортної безпеки є стабільне та безпечне функціонування транспортного комплексу країни, охорона та захист інтересів і цінностей особи, суспільства, держави та груп держав у транспортній сфері.

Серед основних *напрямів* підвищення рівня транспортної безпеки в Україні можна назвати такі:

- розробка та нормативне закріплення підвалин державної політики у сфері забезпечення транспортної безпеки;
- ґрунтовні наукові дослідження цієї сфери;
- розробка та вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері транспортної безпеки, зокрема закону, концепції, стратегії та програми транспортної безпеки;
- удосконалення системи суб'єктів забезпечення транспортної безпеки, налагодження взаємодії між ними, підвищення рівня виконавчої дисципліни, удосконалення освіти і підготовки осіб, які впливають на стан транспортної безпеки (державних службовців, водіїв тощо);
- усунення бюрократизму, спрощення функціонування та ліквідація надмірної зарегульованості механізму забезпечення транспортної безпеки;
- забезпечення правового та соціального захисту осіб, до функціональних обов'язків яких входить забезпечення транспортної безпеки;
- забезпечення антитерористичної безпеки на транспорті;
- удосконалення форм і методів забезпечення безпеки на транспорті, надання роботі в цій сфері системного характеру;
- підвищення ефективності профілактичної роботи, спрямованої на запобігання травматизму та підвищення рівня правосвідомості у транспортній сфері, зокрема цілеспрямована, ефективна пропаганда безпечної поведінки на транспорті серед населення;
- оновлення парку транспортних засобів та капітальний ремонт транспортних споруд, що перебувають в аварійному стані, а також покращення їх експлуатаційних показників;
- обмеження неконтрольованого зростання кількості приватного автотранспорту в країні та всебічний розвиток громадського транспорту;
- постійна робота із нейтралізації негативного впливу транспорту на екологію України, у тому числі шляхом використання нових технологій;
- удосконалення системи контролю та нагляду за функціонуванням системи забезпечення транспортної безпеки;
- покращання системи фінансування заходів забезпечення транспортної безпеки, пошук позабюджетних джерел коштів;
- удосконалення транспортної інфраструктури та системи організації руху транспорту, у першу чергу автодорожньої;
- розвиток можливостей розвідки і контррозвідки із метою своєчасного виявлення і нейтралізації зовнішніх загроз у сфері транспортної безпеки та визначення їх джерел тощо.

Кожний із затверджених до виконання заходів повинен мати вимірні параметри, термін виконання, бюджетне фінансування та відповідальних виконавців.

Проблеми у сфері транспортної безпеки мають вирішуватись комплексно і системно, оскільки транспортна безпека - системне поняття, що включає в себе окремі самостійні сектори або ж види безпеки, зокрема безпеку людей, вантажу, транспортних засобів та об'єктів транспорту, а також екологічну, економічну, військову, пожежну, санітарну, інформаційну, хімічну, бактеріологічну, радіаційну та інші види безпеки.

Висновки.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зауважити, що:

1. Питанням забезпечення транспортної безпеки в Україні поки що приділяється недостатня увага, хоча її стан порівняно з розвиненими країнами світу є незадовільним.

2. В основі низького рівня транспортної безпеки в Україні лежить недостатнє усвідомлення важливості національних інтересів у цій сфері.

3. Існує велика кількість напрямів забезпечення транспортної безпеки. Пріоритетними серед них є забезпечення автотранспортної, екологічної й антитерористичної безпеки на транспорті тощо.

4. Пріоритетним напрямом покращення фінансування забезпечення транспортної безпеки має стати пошук позабюджетних коштів.

5. Необхідна єдина державна політика у сфері забезпечення транспортної безпеки, що реалізується в заходах економічного, політичного та організаційного характеру.

6. Метою забезпечення транспортної безпеки є стабільне та безпечне функціонування транспортного комплексу країни, охорона і захист інтересів та цінностей особи, суспільства, держави та груп держав у транспортній сфері.

7. Транспортна безпека має бути визнана однією з основних сфер національної безпеки.

Поза сумнівом, необхідні подальші дослідження у сфері забезпечення транспортної безпеки. Насамперед, необхідно розробити ефективні механізми її забезпечення: організаційний, політичний, нормативно-правовий та економічний. Також потребує реформування система суб'єктів, що здійснює управління у сфері забезпечення транспортної безпеки в Україні, тощо.

Список використаних джерел

1. Голиусов Ю. Ф. Политико-экономические аспекты обеспечения транспортной безопасности России на Дальнем Востоке : дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 / Голиусов Юрий Федорович. - М., 2005. - 169 с.

2. Гудема Г. Х. Понятие и содержание транспортной безопасности / Г. Х. Гудема, Ю. В. Степаненко // Транспорт. безопасность и технологии. - 2005. - № 1. - Режим доступа : <http://www.transafety.ru/issue/2005-1/sod-trans-safety.html>

3. Державна програма забезпечення безпеки руху на автомобільних дорогах, вулицях міст, інших населених пунктів і залізничних переїздах на 2003-2007 роки : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 січ. 2003 р. № 56 // Офіц.

вісн. України. - 2003. - № 5. - Ст. 191. - (Нормативний документ Кабінету Міністрів України).

4. Дудышкин Б. Н. Актуальные правовые проблемы обеспечения безопасности эксплуатации транспорта / Б. Н. Дудышкин // Транспорт. безопасность и технологии. - 2004. - № 2. - Режим доступа : http://www.securpress.ru/issue/Tb/2006_2/articals/28.htm

5. Закон України про основи національної безпеки України // Відом. Верховної Ради України. - 2003. - № 39. - Ст. 351. - (Нормативний документ Верховної Ради України).

6. Концепція Державної програми підвищення безпеки дорожнього руху : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 жовт. 2008 р. № 1384-р // Офіц. вісн. України. - 2008 - № 84. - С. 77. - (Нормативний документ Кабінету Міністрів України).

7. Проект Державної концепції підвищення безпеки дорожнього руху в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://who-is-who.com.ua/bookmarket/bezpruhu2007/5/3.html>

8. Сулакшин С. С. Проблемы нормативно-правового регулирования транспортной безопасности в РФ / С. С. Сулакшин, Ю. П. Козлов [и др.] // Транспорт. безопасность и технологии. - 2006. - № 2. - Режим доступа : <http://www.transafety.ru/issue/2006-2/count.htm>

Ольга Сафронова,

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри економічної теорії

та історії економіки НАДУ

Механізми державного сприяння розвитку інтегрованих корпоративних структур у промисловості України

У зв'язку із розробкою Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості України на період до 2017 року у статті визначені пріоритетні механізми державного сприяння розвитку інтегрованих корпоративних структур галузі. На основі аналізу сучасної практики господарювання з'ясовані передумови та уточнені необхідні заходи уповноважених органів влади щодо реалізації зазначених механізмів.

Ключові слова: інтегровані корпоративні структури, промисловий комплекс, механізми державного сприяння.

In accordance with National Target Economic Program on Development of Ukrainian Industry by 2017 in the article it is identified the higher priority mechanisms for state assistance of integrated corporate structures' development in industry. On the basis of contemporary business practice it is found out the preconditions and it is specified the necessary actions of authorized state entities concerning the realization of mentioned mechanisms.

Key words: integrated corporate structures, industrial complex, mechanisms of state assistance.